

RIKSADVOKATEN

Statsadvokatene
Politimestrene
Sjefene for Kripes, PST og Utrykningspolitiet
Spesialenheten for politisaker
Politihøgskolen

REF.:

VÅR REF.:
Ra 10-123 RTO/efr
622.0

DATO:
02.07.10

INFORMASJONSPLIKT OM FRITAKSRETT ETTER STRAFFEPROSESSLOVEN § 122 FOR NÆRSTÅENDE MEDSIKTEDE – NYE OG PRESISERTE DIREKTIVER

I brev 22. februar d.å. innskjerpet riksadvokaten viktigheten av å informere om nærståendes fritaksrett etter straffeprosessloven § 122. I brevet omtales også det særtilfellet at en person som selv er siktet *også* er nærstående til en medsiktet i saken. På grunnlag av Høyesteretts avgjørelser i Rt 2008 side 657 og Rt 2010 side 67 understrekes det i brevet at det i slike situasjoner skal gis informasjon både om retten til å forholde seg taus som siktet (straffeprosessloven § 232) og om retten til forklaringsfritak som nærstående (straffeprosessloven § 235 første ledd). Videre ble det gitt retningslinjer for i hvilke tilfeller påtalemyndigheten må avstå fra å gjøre bruk av forklaringer som er avgitt uten at det er gitt informasjon om fritaksretten etter § 122, og i hvilke tilfeller en kan søke å gjøre bruk av slike forklaringer. Høyesteretts kjennelse 14. april d.å. (HR-2010-612-A) endrer forutsetningene for det som er sagt i brevet om påtalemyndighetens adgang til å gjøre bruk av forklaringer.

Som nytt direktiv gjelder at det skal gjøres bruk av relevante forklaringer som bevis i retten selv om det ikke er gitt informasjon om fritaksretten etter § 122 (under den selvsagte forutsetning at det er gitt informasjon om taushetsretten som foreskrevet i § 232).

Dette *innebærer imidlertid ikke* – slik avgjørelsen av 14. april d.å. lett kan forstås – at man nå skal unnlate å gi informasjon om retten etter § 122 når den nærstående har status som siktet.¹ Primærnormene i § 235 første ledd om *opplysningsplikt* er formentlig ikke berørt av Høyesteretts avgjørelse fra april, selv om deler av begrunnelsen *kunne* tilsi at også opplysningsplikten om retten etter § 122 bortfaller når den nærstående har status som siktet, se særlig avsnitt 33. I avgjørelsens avsnitt 1 uttales det dessuten at saken bl.a. reiser spørsmål om det er en “feil at siktete ikke er gjort kjent med straffeprosessloven § 122 om fritak for vitneplikt i saker mot nærstående siktete, men bare om sin generelle rett til ikke å forklare seg”. Det fremgår likevel av sammenhengen og i den videre drøftelsen at den “feil” det er spørsmål om, er *saksbehandlingsfeil* som følge av at de omtvistede politiforklaringene ble opplest under hovedforhandlingen, jf. avsnitt 26. En forutsetning for å drøfte om opplesningen innebærer en saksbehandlingsfeil, må formentlig være at straffeprosessloven § 235 første ledd innebærer en

¹ I Tidsskrift for Strafferett nr. 2/2010 side 111–118 analyserer og kritiserer advokat Frode Sulland avgjørelsen av 14. april d.å., og synes å legge til grunn at Høyesterett har suspendert selve opplysningsplikten etter straffeprosessloven § 235 første ledd, se særlig side 116–117.

Postadresse:
Postboks 8002 Dep
0030 OSLO

Kontoradresse:
Stortorvet 2
0155 OSLO

Telefon:
22 47 78 50

Telefaks:
22 33 31 12

plikt til å opplyse om fritaksretten etter § 122 forut for politiavhør. I motsatt fall må man forvente at Høyesterett ville ha løst saken ved å konstatere at ingen bestemmelser var krenket ved *innhentingen* av forklaringene, og at det i derfor ikke oppstod spørsmål om saksbehandlingsfeil ved *opplesingen* av dem.

Det er på denne bakgrunn bare for så vidt gjelder sekundærnormene om *bevisforbud* at rettstilstanden utvilsomt er endret, og riksadvokaten fastholder derfor direktivet om at nærstående medsiktede skal gis informasjon om fritaksretten etter straffeprosessloven § 122.

Noen begrunnelse utover selve informasjonsplikten i straffeprosessloven § 235 første ledd, slik riksadvokaten forstår bestemmelsen, er selvsagt ikke nødvendig. En vil likevel peke på en risiko for uheldig rettsutvikling dersom plikten til å informere siktede om prosessuelle rettigheter ikke etterleves etter beste evne: I norsk rett har man vært tilbakeholden med å konstatere bevisforbud ved ulike former for feil ved bevisinnhentingen. Denne grunninnstillingen hviler på en forutsetning om at politi og påtalemyndighet gjennomgående følger straffeprosessens regler lojalt, og at regelbrudd antas å representere et beskjedent problem. Dersom det – slik det har vært hevdet fra ulike hold² – skulle vise seg at prosessuelle rettigheter ikke respekteres dersom feil ikke får prosessuell virkning, vil domstolenes holdning til bevisforbud lett kunne tenkes å endre seg.

Tor-Aksel Busch

Runar Torgersen
statsadvokat